

Грішниця

Леся Українка

Колись давно в далекій стороні
Була війна страшна і незвичайна:
Те лихо звалось білою війною.
Без гасел бойових, без гучної музики,
Без грімких вистрілів, без ясних корогов.
Вона була немов лихе повітря,
Що прилітає на совиних крилах.
І полягав вояк за вояком,
Полки зникали, як вали на морі:
На поєдинки там виходили вночі,
Ховаючи під пахву короговку.
У темряві густій ніхто не бачив,
Як блискала й щербилась ясна зброя,
Як падав і конав один з борців,
Як ворог загібав його у темну яму,
Не раз іще живого. Старшина
Лічила ранком військо, і багато
Найкращих вояків у ньому бракувало:
Ніхто не знав, де й як вони лягли.
В той час найбільше воювали шнуром,
Кайданами, отрутою, підкопом,
А зрада гаслом військовим була.
Часами тільки бомба огнева
Могильну тишу розбивала гучно
І всіх навколо ранила скалками.
Раз в темну ніч на бій дівчина вийшла
(Тоді йшли всі. жінки і чоловіки,
І навіть діти не сиділи дома).
Вона була при зброї: у руках
Був заступ гострий, а в кишені куля,
Набитая знадобам розривним.
Дівчина йдучи тихо шепотіла,

Л на устах був усміх зловорожий:
"Ой, підкопаю вражєє гніздо!
Злетять вони угору, мов ті птахи!"
От підійшла вона під темний мур

Високої будови. Притаїлась,
Перечекала сторожкий патруль
І почала копати завзято, швидко...
До половини підкопала стіну,
Підклала кулю розривну під неї,
А потім добула вогню і запалила
У кулі трут і подалась додому
З надією страшною. Коли раптом
Мов грім ударив,— куля розірвала
Завчасно стіну, і каміння гостре
Посипалось навколо, наче град.
І ось один важкий та гострий камінь
Улучив дівчину, і полягла вона,
Немов прибита градом ніжна квітка.
Тут незабаром прилетів патруль,
Знялася заметня, тривога, шуканина.
І дівчину знайшли. "Чи, мертва, чи зомліла?" —
Питали вояки. "Несіть її в шпиталь!" —
Сказав старший. — "Нехай її черниці
Там одволодають, а потім буде суд".
І віднесли в шпиталь зомлілую дівчину.
І прийняли її там сестри милосердні,—
Вони приймали всіх,— приставили до неї
Черницю молоденьку, щоб гляділа.
Лежала цілий день без пам'яті слаба,
Але надвечір їй вернувся тямок,
Одкрила очі, глянула навколо:
Склепіння біле. образ і лампада
І біля ліжка, наче другий образ,
Бліда дівчина в чорному убранні.

Хвора
Де я і хто ти?

Черниця

Сестро, мир тобі!
Се божая оселя, ти в шпиталі,
А я твоя сестра, тебе гляджу.
Хвала найвищому, що ти опам'яталась.

Хвора

А чула ти, що сталося сеї ночі?

Черниця

Хай бог простить тому, хто се вчинив...

Хвора

Се я!

Черниця

О сестрої ти!.. Ти каєшся, запевне!

Хвора

Ні, каяться вважала б я за гріх!

Скажи,— ти певне знаєш,— адже в замку

Усі погинули! ніхто з них не zostавсь!

Черниця

Ні, милував господь. Одна лиш вежа

Упала, на той час там не було нікого.

Хвора

О, що ти кажеш! (Хвора заридала).

Черниця

Вгамуйся, бідна сестро, помолися

Зо мною вкупі богів святому,

Подякуй, що не дав тобі вчинити, зла,

Преси., щоб мир твоїй душі послав він

І в серце повернув забутую любов.

Сльозами змий оту лихую пляму,

Що положив гидкий, ворожий замір.

Аби простив тебе суддя небесний,

А суд земний для праведних — ніщо.

Хвора

Гадаєш ти. що я боюся суду?

Запевне, бридко між гадюк попасти,

Запевне, бридко між гадюк попасти,

Та я їх не боюсь, суд не страшний для мене,—
Небесний чи земний, для мене все одно,—
Однакові для мене рай і пекло,
Бо я не вірю в них.

Черниця

О господи, рятуй
Оцю заблукану, нещасну душу!
Послухай, сестро, ти ще молода,
І, може, прийдеться загинути...

Хвора

Дарма!
Не жаль мені, що молодою згину,
А жаль — о лютий жаль, що пропаду даремне.

Черниця

Ніхто даремне в господа не гине,
Без волі божої і волос не спаде.

Хвора

Не хтіла б я тебе вразити,, сестро,
Та, бачу, прийдеться розмову залишити,
Бо ми говоримо на різних мовах.

Черниця

Ні!
У всіх людей одна є спільна мова —
Братерська любов.

Хвора

Любов, ти кажеш?
А я б сказала — щирість...

Черниця

Прожени

Ненависті дракона геть із серця,
Нехай в ньому зостанеться любов,
І ми. одна одну запевне зрозумієм,
Як розумів розбійника Христос.

Хвора

Пожди., кохана сестро, я те бачу,
Що ти. мене і жалуєш, і любиш,
Хоч я тобі чужа. Та я б хотіла,
Щоб знала ти, кого і за що любиш.
І як осудиш, то щоб знала за що.
Сядь ближче біля мене, нахили
Лагідне личенько до мене ближче,
Забудь про те, що звете ви гріхом
Чи праведністю, слухай тільки пильно.

Черниця

Боюся я, що втомишся,— ти ж хвора.

Хвора

Дарма! нехай умру, та думка не умре!
В таке безсмертя й я привикла вірить.
Адже і в вас є сповідь перед смертю...
Мене жде шибениця — я те знаю.
Так слухай. Ти все згадуєш любов,
Вона й моя наставниця єдина.
Мене любов ненависті навчила,
Колись і я була, як ти, лагідна, тиха
І вірила в братерську любов,
Бо при мені були брати кохані,
Родина й ніжні подруги мої.
Образу я сльозами зустрічала
І перед кривдою схиляла я чоло,
Коли вона на мене наступала.
Я матері і батькові корилась,
Вони ж були до мене завжди добрі.
Я думала, що лад такий можливий
Між ворогом і бранцем... Коли се

Розпочалося біле лихоліття
І наше місто зайняла облога:
Боролося воно. змагалось, як уміло,
А потім мусило одперти браму,
І вороги ввійшли з тріумфом в неї.
Я бачила тоді, що хто хилився найнижче,
Того найбільш топтали люди й коні.
Мій батько й мати ворогам корились,
А добрості не бачили ніколи.
У мене розум наче потьмарився,
Не знала я, де правда і де кривда,
Я знала тільки, що мені так жаль,
Так жаль на ворогів і жаль на подоланних.
Сумний був час; товариші мої

Пішли у військо, кликали й мене.
Та я в собі не чула сили.
Ті, що zostались, я їх одцуралась
Або вони мене, пропала наша згода.
Брати і сестри смутні ходили,
Той самий жаль гнітив їх, що й мене.
Та що казати? В подоланні місті
Немає щастя і не може бути!
Хотіла я спершу, як ти, піти в черниці,
У сестри милосердні, та для сього
Потрібна віра,— я її не мала...
Отак життя минало день за днем.
Я бачила, як гинуло найкраще,
Як родичі мої гнили по тюрмах
І як високе низько упадало.
Тоді в мені спалахнула ненависть
До тих, що нищили мою любов.
Ненависть розгоралась більше й більше,
Та я не знала, де її подіти.
Так, може б, я себе вогнем спалила власним.
Так, може б, я себе вогнем спалила власним.
Та інше судилося мені.
Прийшов один товариш і промовив:
"Ходи; ми знову на війну зібрались!
Не ми уб'єм, то нас вони уб'ють;
Ми мусим боронитись, допоможи нам!

Невже ти будеш остеронь сидіти
І споглядать, як ллється братня кров?
Ні, сором се терпіти. Наша смерть
Научить інших, як їм треба жити.
Ходи, з тобою, певне, й другі підуть".
І я пішла...

Черниця
А мати? а родина?

Хвора
У ту хвилину я про них забула,
Та, може б, не згадала і тепер,
Якби вдалось моє велике діло.
Я б упилася щастям перемоги,—
Не спогадом, надією жила б.
Але ж тепера я даремне гину
І думаю про той даремний жаль,
Що може вбить мою кохану матір.
Своїх сестер я бачу у жалобі,
Братів у смутку — і даремне все!..
Коли б могла я ще хоч раз побачить
Моїх коханих!..

Черниця
Сестро, не журись!
Якби ти тільки вірила у те,
В що вірим ми, потішилась би певне.
Ми віримо, що в іншій, кращій світі
Побачимо усіх, кого любили.
Хвора
Шкода! Ви вірите, що єсть і рай, і пекло.
Що люди й "там" не можуть рівні бути.
Моя лагідна мати не злочинка,
Не вбила і не хотіла вбити нікого,
Їй мусить райська брама відчинитись.
А для таких, як я, в раю немає місця.

Черниця
Все переможе щире каяття,
І гріх, і пекло перед ним зникають,

І райська брама навстежи одкрита.
Згадай же, сестро, любую родину,
Пожалуй душу бідну, молоденьку,
За віщо ж має гинути вона?

Хвора

Чернице, спогадай: стоїть у вашій книзі:
"Ніхто не має більшої любові,
Як той, хто душу покладе за друзів".
Ну, годі, я скінчила, ти. вже знаєш,
І як осудиш, то вже знаєш за що.

Умовкла хвора, і черниця тихо
Сиділа, очі в землю опустивши...

1896